

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОМУНІКАТИВНИХ ІНТЕНЦІЙ В ЕПІСТОЛЯРНОМУ ДИСКУРСІ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ

Світлана Шабат-Савка. Вербалізація комунікативних інтенцій в епістолярному дискурсі Ольги Кобилянської.

У статті розглянуто епістолярний дискурс як один із релевантних засобів вербалізації категорії комунікативної інтенції в текстовій комунікації. У контексті епістолярію Ольги Кобилянської визначено основні типологічні вияви інтенцій (комунікативно-модальні та суб'єктивно-модальні інтенції, емотивно-аксіологічні та метакомунікативні інтенції), що вповні відображають глибоко особистісні світовідчуття письменниці, її ціннісні орієнтири, розлогий пласт індивідуальних одкровень. Синтаксичні конструкції української мови (питальні та непитальні висловлення, вокативні та вставні синтаксеми, фразеологізовані кліше тощо) увиразнюють індивідуально-авторський мовостиль Ольги Кобилянської.

Ключові слова: комунікативна інтенція, мовець, автор, епістолярний дискурс, висловлення, синтаксема.

Светлана Шабат-Савка. Вербализация коммуникативных интенций в эпистолярном дискурсе Ольги Кобылянской.

В статье рассматривается эпистолярный дискурс как одно из релевантных средств вербализации категории коммуникативной интенции в текстовой коммуникации. В контексте эпистолярия Ольги Кобылянской определяются основные типы интенций (коммуникативно-модальные и субъективно-модальные интенции, эмотивно-аксиологические и метакоммуникативные интенции), которые полностью отображают глубоко личностные мироощущения писательницы, ее ценностные ориентиры, широкий пласт индивидуальных откровений. Синтаксические конструкции украинского языка (вопросительные и невопросительные высказывания, вокативные и вставные синтаксеми, фразеологизированные клише и т. п.) подчеркивают индивидуально-авторский языковой стиль Ольги Кобылянской.

Ключевые слова: коммуникативная интенция, говорящий, автор, эпистолярный дискурс, высказывание, синтаксема.

Svitlana Shabat-Savka. Verbalization of Communicative Intentions in Olha Kobylyanska's Epistolary Discourse.

The article describes the epistolary discourse as one of the relevant means of communicative intention verbalization in textual communication. In the context of Olha Kobylyanska's epistolary, the main typological manifestations of intentions are identified (communicative-modal and subjective-modal intentions, emotive-axiological and metacommunicative intentions), which fully reflect the writer's worldview, her personal values system and a wide layer of individual revelations. The Ukrainian language syntax (interrogative and non-interrogative sentences, vocative and parenthetical syntaxemes, phraseological units-clichés etc.) make Olha Kobylyanska's individual style even more expressive.

Key words: communicative intention, speaker, author, epistolary discourse, utterance, syntaxeme.

Проблема дослідження епістолярного дискурсу перебуває в річищі одного із засадничих напрямів мовознавчої науки ХХІ ст. – антрополінгвістики, яка дає змогу виявити складні взаємозв'язки між мисленнєво-поняттєвими категорійними величинами та мовними засобами їх репрезентації, вивчає найскладніші феномени людського буття, зокрема – пізнавальну діяльність, „пам'ять та організацію когнітивної здібності, створення ментальних моделей світу, людський інтелект та розум” [8, с. 41]. У межах такого підходу постала потреба переглянути лінгвістичні концепції і віднайти категорії, які б увиразнювали антропоцентричний характер мовних одиниць, їхню релевантність для процесу спілкування. На нашу думку, таким універсальним параметром виступає комунікативна інтенція, що вербалізує інтенційні горизонти мовця в текстовій чи уснорозмовній комунікації, слугує засобом зв'язку між мовою і мисленням, мовою і свідомістю.

Категорія комунікативної інтенції амбівалентна: з одного боку, це неповторний світ людини, її емоції, прагнення, соціально зумовлені потреби, з іншого – безмежний світ мови, що репрезентує різнорангові мовні одиниці (висловлення, синтаксеми, нечленовані комунікати, дискурс) для вербалізації тих чи тих мовленнєвих намірів. Вхідження мовних одиниць до системи засобів вираження комунікативної інтенції зумовлене їхньою здатністю експлікувати позицію адресанта, різнобічно відображати інтенційні горизонти комунікантів.

До релевантних засобів вербалізації комунікативних інтенцій належить і **дискурс** – особлива синергетична система, „інтегральний феномен, мисленнєво-комунікативна діяльність, що є

сукупністю процесу й результату і охоплює як позалінгвальний, так і власне лінгвальний аспект” [15, с. 105–106]. Зрозуміло, що дискурс, не маючи емпіричної субстанції, реальної матеріальної маніфестації, ширший у потенційній здатності реалізувати комунікативні потреби мовців, відображати їхній ментальний світ, адже допускає можливість враховувати **екстралінгвальні чинники** процесу генерації певного мовленнєвого витвору, у тому числі – й епістолярію. Це, зокрема, світогляд, факти біографії, конкретні соціально-історичні умови творчості, суспільна ідеологія, індивідуально-психологічні особливості письменника, „модель читача” [7, с. 51].

Своє потрактування дискурсу запропонував Ф. Бацевич, який витлумачує його, з одного боку, як текст, занурений у життя, з особливою граматиною, лексикою, правилами слововживання і синтаксису, з іншого, як живе спілкування, когнітивно-мовленнєве й інтерактивне явище з усіма відповідними складниками спілкування [1, с. 12–13]. Уважаючи синонімічними, взаємозамінними терміни „текст” і „дискурс”, М. Макаров все-таки диференціює їх за опозиційними параметрами: структурність – функціональність, продукт – процес, статичність – динамічність [11, с. 75–87].

Розмаїття життєвих повсякденних ситуацій, жанрово-стильова диференціація мовлення породжує різноманітні типи дискурсів (діалогічний, монологічний, наративний, емоційний, конфесійний, публіцистичний, журналістський та ін.), основою яких слугують ментальні структури, концепти, когнітивні схеми, що увиразнюють інтенційну доміную, окрему для кожного з них, й національно-культурні особливості автора того чи того тексту. Власне, *мета наукової розвідки* – визначити змістовий потенціал та особливості вербалізації комунікативних інтенцій в епістолярному дискурсі української письменниці Ольги Кобилянської.

Дискурс увиразнює комунікативну подію, експлікує інтенції, зумовлює виформування загальноприйнятих норм і принципів сумісної практичної взаємодії людей, створює тематичні, прагматичні, функціональні „блоки”, що впізнають, ідентифікують учасники спілкування, як наприклад, привітання, прощання, докори, співчуття, освідчення в коханні та ін. [1, с. 13]. Цілком логічно Ф. Бацевич розглядає епістолярний дискурс як мовленнєвий жанр [2, с. 167]. А. Приходько витлумачує його як окремий тип „письмової комунікації” [12, с. 42]. Мотиваційними чинниками організації ділового й регулятивного типів епістолярної комунікації Т. Радзівська вважає наявність справи, яка не терпить зволікань і для реалізації якої необхідна участь адресата, та неможливість перервати комунікацію через те, що адресат є постійним комунікативним партнером суб’єкта [13, с. 116].

Епістолярій відображає певний фрагмент дійсності, становить вербальний продукт, зафіксований на письмі, що передає дистантну інтеракцію, **адресантно-адресатний континуум** взаємодії двох комунікантів. Для такої інтеракції визначальним є „діалогічний характер її організації, тобто наявність експліцитного адресата, що зумовлює прогностичний характер інтенційної програми адресанта” [14, с. 129].

Епістолярний дискурс дає змогу дослідникові глибше пізнати не тільки мовостиль, індивідуально-авторський почерк, а й національну історію, ту історичну добу, у якій жив і працював автор, ознайомитися з його емоційно-почуттєвим станом, прагненнями, бажаннями, а отже – з інтенціями, які слугували імпульсом для написання листів. Це глибоко особистісний тип мовленнєвої діяльності, що репрезентує суб’єктивний пласт індивідуальних одкровень адресанта. В. Кузьменко зазначає: „Лист письменника – твір літературного та історіографічного жанру, позначений яскраво вираженою психологічною інтроспекцією та особистісним ставленням автора до дійсності й конкретного адресата, написаний з урахуванням специфіки кореспонденції певної історичної доби” [9, с. 13].

Як відомо, епістолярний дискурс репрезентують листи, щоденники, мемуари, записники різних осіб, у яких здійснено самопрезентацію індивідуально-авторської картини світу, відображено світовідчуття автора, його ціннісні орієнтири. У цьому дискурсі представлено широкий інтенційний діапазон, проте реалізація певної інтенції детермінована формою, композиційною структурою, специфікою жанру листування. Як стверджує П. Дудик, створюючи тексти епістолярного стилю, мовці послуговуються всенародною мовою, використовуючи **епістоляризми** – особливі слова і сполучення слів, синтаксичні конструкції, які й репрезентують неповторну мовленнєву індивідуальність цього стилю [5, с. 99].

Комунікативна інтенція в епістолярному дискурсі виражає апеляцію адресанта до адресата з метою поінформувати його про щось, увести в коло певних подій, передати емоційний стан, особистісне переживання, оцінне ставлення до дійсності тощо. Адресантно-адресатний континуум

двобічний, проте треба зауважити, що це дистантна інтеракція, процес спілкування, розірваний і в часі, і в просторі. Реалізація я-інтенції обмежена рамками листа. Кожен лист розгортається за певним сценарієм: є початок (звертання до адресата); основна частина (репрезентує глобальну інтенцію адресанта); кінцівка (підсумок написаного, прощання, іноді постскрипту). Саме тому **лист** – це завершений цілеспрямований комунікативний акт.

Як один із функціональних різновидів літературної мови епістолярний стиль уживаний переважно в листуванні, яке, відповідно до теми й мети послання, сформованих традицій, взаємин кореспондентів, особистості автора, його настрою в момент написання, поділяють на родинно-побутове, інтимно-товариське, приватно-ділове і т. ін. [10, с. 160]. У контексті такої типології по-різному реалізуються інтенційні потреби адресанта. Звичайно лист починають зі звертання до адресата. Для епістолярію О. Кобилянської це літератори, історики, редактори, видавці, мистецтвознавці, професори, друзі: з одного боку, Іван Франко й Осип Маковей, Василь Стефаник і Михайло Павлик, Володимир Гнатюк і Михайло Коцюбинський, Антін Крушельницький і Олександр Барвінський, Франтішек Ржегорж і Петко Тодоров – чоловіки з кола адресатів Ольги Кобилянської, над якими, як зауважує Т. Гундорова, тяжіла влада публічності, обов'язку і норми, а з іншого – це Христина Алчевська й Олена Пчілка, Євгенія Ярошинська й Ольга Франко, Іванна Блажкевич й Леся Українка, Ісидора Сімович і Стефанія Садовська, листи до яких мають інтимно-чуттєвий характер [4, с. 52]. Епістолярій письменниці фіксує рівень її оцінно-смакових зацікавлень у літературі інших народів, літературного життя загалом, ставлення до суспільно-політичного життя, преси, цензури, редакторів.

Вокативні синтаксеми встановлюють або завершують акт епістолярної комунікації, підтримують плин інтеракції, активізуючи та зосереджуючи увагу адресата на важливій інформації. Зпоміж звертань, експлікованих у листах О. Кобилянської, виділяємо **титуловані звертання**: *Високоповажний пане доктор!* (До Івана Франка, с. 435 [Тут і далі ілюстративний матеріал подаємо за: Кобилянська О. Твори : в 5 т. – К. : Держ. в-цтво худ. л-ри, 1963. – Т. 5]). *Шановний пане професоре!* (До Антона Крушельницького, с. 652). *Високоповажний редакторе!* (До газети „Рада”, с. 643); **товариські звертання**: *Дорогий товаришу мій!* (До Петко Тодорова; с. 474). *Високоповажаний товаришу!* (До Володимира Гнатюка, с. 483); **емоційно-оцінні звертання (люб'язні й жартівливі)**, напр.: *Дорога моя біла, прекрасна Мевочко!* (До Христі Алчевської, с. 559). *Дорога Мевочко моя!* (До Христі Алчевської, с. 625). *Мацьопочко моя!* (До Христі Алчевської, с. 604).

Для епістолярного дискурсу характерне широке використання грами кличного відмінка, яку найчастіше виражають власні назви: *Дороженька моя Олечко!* (До Ольги Гаморак-Левицької, с. 634). *Люба і шановна пані Доро!* (До Ісидори Сімович, с. 643) або загальні назви: *Високоповажаний добродію!* (До Володимира Науменка, с. 542). *Високоповажний пане* (До Михайла Коцюбинського, с. 543). Дуже часто звертання поширене прикметником, який указує на ставлення адресанта до адресата, або зменшено-пестливою формою іменника, або субстантивованим прикметником: *Високоповажана добродійко наша!* (До Олени Пчілки, с. 619). *Ласкавий пане!* (До Михайла Коцюбинського, с. 546). *Дороженька і високоповажна голушко моя!* (До Іванни Блажкевич, с. 642). *Дороженька моя!* (До Іванни Блажкевич, с. 651).

Особовий займенник *ви* (його парадигматичні вияви), присвійні займенники *ваш* (*ваша*, *ваші*, *вашого* та ін.) у звертаннях до однієї особи в епістолярії О. Кобилянської написано з великої літери, що засвідчує вихованість та індивідуальну мовленнєву культуру адресанта: *Не мали Ви чого за наше приятельство побоюватись, бо не такої Ви вдачі, щоби могли прикрості робити* (До Василя Стефаника, с. 496). *Дуже Вам дякую за Ваш любенький лист* (До Стефанії Садовської, с. 629). Діалогічний характер епістолярного дискурсу якраз і увиразнюється вокативними конструктами, що є важливим чинником у процесі успішної реалізації інтенційної програми мовця та досягнення перлокутивного ефекту спілкування загалом.

Поєднання ознак художнього, публіцистичного та розмовного стилів сприяють виробленню індивідуально-авторського образу в **листах-інформаціях**, у яких передано інтенцію розповідності (*Я рішилась жити лиш для пера, але і се мені неможливо. Я давлена обставинами на кожнім кроці* (До Осипа Маковея, с. 279). *У Львові знов натискають писати і присилати, а я з того всього не можу нічо вдіяти. Нема супокою; без супокою не можу я „сконцентруватися”, це я відчуваю і тому не буду тепер нічо komponувати* (До Василя Стефаника, с. 370); **листах-сповідях**, що містять глибокі емоційні переживання (*Та знайте, що пишу лише тому нині до Вас – іменно до Вас, що в мене геть пошматована душа. Тому, що Ви розумієтесь на горю і смутку – я пишу до*

Вас (До Василя Стефаника, с. 485). *Лиш здоров'я в мене нема, то хто знає, як то буде. А праці страх скільки ще якраз тепер передо мною. Дуже тяжко жити. Спокою мені треба і безжурності, а якраз того не маю* (До Стефанії Садовської, с. 628); **листах-освідченнях**, у яких автор демонструє прихильність, повагу та любов до адресата (*...коли я в поле ходила... житом або іншим збіжжям, вузькими так званими „ідеальними стежками”, що тягнуться, звичайно, скісно, майже заховані в високім збіжжі, тогди я би була хтіла, щоби і Ви там були, і ішли. В Вашу честь зібрала я цілий букет блаваток і, щоб не подумали, що пишу Вам байку, посилаю кілька засушених, але їх барва десь в книжці загубилася* (До Осипа Маковея, с. 352).

Комунікативно-модальні інтенції **розповідності**, зреалізовані розповідними висловленнями, передають оповіді як побутового (про здоров'я, знайомих), так і суспільно-політичного, громадського характеру: *В вересні я дуже тяжко занедужала на серце і то раптом; назбиралося і доста матеріалу, що остаточно звалило мене сильно* (До Стефанії Садовської, с. 626). *Життя веду тихе і монотонне. Не ходжу на ніякі голосні забави, дуже рідко до театру, ніколи на бали і рідко на концерти, хоть музику люблю пристрасно, і вона має на мене дуже сильний, майже потрясаючий вплив* (До Франтішка Ржегоржа, с. 316). *Ваші новелки друкуються. Сеї неділі, що прийде, буду з Стоцьким бачитися, і буду чути, коли скінчуться* (До Василя Стефаника, с. 396). *Хоть я потрохи безбожна, але дечого я дуже строго притримуюся, отсі прастарі свята – великодні і різдвяні – я люблю і дуже їх респектую* (До Осипа Маковея, с. 404 – 405). *Я стара робітниця – мені 68 років, і не дозволю, щоб те, що пишу, може, вже і впосліднє, було покалічене* (До Антона Крушельницького, с. 652). У деяких листах подано розмірковування про глибину людських почуттів, проблеми моралі, напр.: *...коли молодий хлопець любить чи мужчина – се нічо, се природно, але коли дівчина любить – о, то се в ній нічо інше, як лиш „саміця” заворушилась. (...) Любов матері шанується, любов сестер ціниться, але чому любов дівчини має в болото стягатися – останеться мені загадкою, доки жити буду* (До Осипа Маковея, с. 500).

Розповідаючи, передаючи певну інформацію, адресант мовлення залучає інших осіб, не задіяних безпосередньо у процесі спілкування. Власне, цілком релевантними для епістолярного дискурсу постають **інтенції переповідності**. Мовець апелює до чужого мовлення, переповідає певну інформацію: **Кажуть мужчини**, *що жінка ніколи не дорівнює мужчині. Я не знаю, чи дорівнює чи ні, але знаю, що вона цілком щось відмінного створить, не менш цінного від нього – щось, сього він не в силі ніколи вдати* (До Осипа Маковея, с. 394).

З-поміж **інтенцій спонукання** для епістолярного дискурсу найрелевантнішими вважаємо реквестивні інтенції, спрямовані на експлікацію прохальної семантики (скажи, зроби це, напиши мені): *Прошу Вас дуже, вишліть мені фотографію Вашу з Вашою нареченою, зробіть мені правдиву радість* (До Петко Тодорова, с. 474). *Прошу мене вчислити між співробітниками будучого журналу, що мав би єднати в собі працівників з всієї України* (До Антона Крушельницького, с. 646). *Відпишіть мені* (До Осипа Маковея, с. 286). Інтенція прохання есплікується і в листуванні, що має офіційний характер: *Приходжу нині до Вас з проханням: будьте ласкаві і зверніть мені всі мої недруковані новелки і нариси, котрі я Вам свого часу до надрукування вислала* (До Антона Крушельницького, с. 658). Зрідка інтенція прохання має стосунок до іншої особи: *Зверніться до Маковея, спитайте його про характер моїх писань і про мене, а він Вам скаже всі злі і добрі сторони одного і другого* (До Франтішка Ржегоржа, с. 317). *Вчора була в мене Матковська і просила мене, щоби Ви були ласкаві подати нотатку в новини „Буковини” дотично жіночого товариства* (До Осипа Маковея, с. 294).

Важливе місце в епістолярному дискурсі посідають й **інтенції оптативності**, що передають спектр бажань адресанта, напр.: **Я б бажала на своїй землі вмерти**. *Але заким вмру, [хотіла б] ще дещо гарне своєму народові полишити* (До Христі Алчевської, с. 626). *В хаті моїй тихо і мене зібрала охота говорити з Вами* (До Осипа Маковея, с. 451). *В самі уста нехай би поцілувало мене, своїми дрібонькими теплими непорочними устоньками... оксамитними братками тими пречистими – (я ніколи в життю не цілувалася з ніким) – раз і другий, і третій, а відтак нехай би собі полетіло... мушка тота золота* (До Осипа Маковея, с. 306). **Нехай би брат з братом не вів боротьби** *цілому культурному світові на глум!* (До Кирила Студинського, с. 658).

Комунікативно-модальні **інтенції запиту** репрезентують когнітивний процес: прагнення адресанта з'ясувати чи уточнити інформацію, підтвердити чи заперечити якийсь факт дійсності. Власне-питальні висловлення виражають запит про часткову інформацію, яка має стосунок до

певних предметів, осіб, їхніх ознак, просторових та часових меж, пор.: *Що буде з Вами? Чи справді мусите іти з Чернів[ців]?* (До Осипа Маковея, с. 301). *Що Ви тепер за повість пишете? З якого життя?* (До Осипа Маковея, с. 280). *Чи не будете мали охоту загостити сього року і до Буковини?* (До Франтішка Ржегоржа, с. 402).

В епістолярному дискурсі Ольги Кобилянської інтенцію **запиту** репрезентують і складнопідрядні речення з'ясувального типу (непрямі запитання): *Пишіть і про себе, як маєте ся, і про Ваші діти* (До Ольги Франко, с. 384). *Пишіть, що коло Вас діється, бодай кілька слів* (До Осипа Маковея, с. 356). *Я хотіла Вас спитати, чи се справді річ неможлива, щоб „Буковина” платила за надсилані їй повісті, і платила, примір[ом], і мені?* (До Осипа Маковея, с. 278). *Будьте ласкаві мені на картці дати знати, чи Ви отримали книжки Бриндзана, если б ні, так треба рекламувати* (До Франтішка Ржегоржа, с. 327). Зрідка епістолярний дискурс має діалогічний характер, що зближує його з розмовним дискурсом: *Я хочу жити сто років і бути завжди дуже здорова! – се є добрий намір, **можже, ні?**..* (До Осипа Маковея, с. 353). *Будьте ласкаві помістити нотатку „До русинок” в „Буковині”, але не зміняти нічого – **добре?*** (До Осипа Маковея, с. 301).

Епістолярну комунікацію переповнюють **суб'єктивно-модальні інтенції**, зреалізовані перформативами, вставними синтаксемами. Спектр таких інтенцій сконцентрований на тому, щоб виділити власну позицію мовця, увиразнити авторське сприйняття світу не тільки як спонтанного вияву мовленнєвого наміру, але і як спланованого, свідомого використання мовних одиниць. Пор.: ***Надіюсь, що гердани не нароблять Вам багато клопотів*** (До Франтішка Ржегоржа, с. 265). ***Шкода, що Вас не було, пане Стефанік!*** (До Василя Стефаніка, с. 370). ***На жаль, не можу нічого, хоч би і дрібного, до першої книжки вислати, не маю нічого і мушу якнайскорше свого „Апостола черні” закінчувати*** (До Антона Крушельницького, с. 646).

В епістолярному дискурсі реалізуються **емотивно-аксіологічні інтенції**, що передають складний світ емоції та оцінок Ольги Кобилянської, репрезентують її емоційно-почуттєву сферу, пор.: *Я дуже **урадувалась** тогди, як брат поставив коло мене такий великий пакунок!* (До Осипа Маковея, с. 289). *Дуже мені **прикро**, високоповажаний добродію, що не можу вислати яку-небудь працю для „Руслана”* (До Олександра Барвінського, с. 591). *Мені лиш **страшно і тісно** на душі, як Ви так довго-довго мовчите!* (До Осипа Маковея, с. 309). ***Жаль** лише, що кожна пережита днина не вернеться більше* (До Петко Тодорова, с. 477).

Метакомунікативні інтенції передають комунікативні потреби адресанта в ритуальних ситуаціях, реалізуються за допомогою фразеологізованих кліше, різних за настановою висловлень та охоплюють:

– інтенції-побажання: *Вам, дорога пані, хочу я із зближенням Нового року **хоть се, може, і по-старосвітськи, пожелати всього добра і кріпкого здоров'я та потіхи і слави з Ваших діточок*** (До Ольги Франко, с. 382). *Всього найкращого Вам і Вашим родичам з Новим роком, і Вашій сестричці* (До Стефанії Садовської, с. 629);

– інтенції-подяки: *Прийміть мою найсердечнішу подяку за Ваше щире співчуття до мого великого смутку* (До Євгенії Барвінської, с. 587). *Щиро тобі дякую, Мевочко* (До Христі Алчевської, с. 625). *Дуже дякую за Вашу карточку, котрою повідомили мене, що рукопис в Ваших руках* (До Ісидори Сімович, с. 643).

– інтенції-вибачення: *Цілую щиро і простіть, коли чим забагато турбую...* (До Ольги Гаморак-Левицької, с. 638). *Перепрошую ще раз, що не відписала-м зараз на Ваше письмо* (До Франтішка Ржегоржа, с. 264). *В кожнім разі даруйте, що не відписала я Вам зараз* (До Франтішка Ржегоржа, с. 261);

– інтенції-прощання: *Здоровлю Вас **сердечно і до звидання*** (До Євгенії Ярошинської, с. 277). *Здоровлю Вас і пишу з поважанням **Ольга Кобилянська*** (До Осипа Маковея, с. 281). *Здоровлю Вас **сердечно і до побачення*** (До Осипа Маковея, с. 287). *Дай боже! **О. К.*** (До Осипа Маковея, с. 302). *Бувайте здорові!* (До Василя Стефаніка, с. 398).

У постскрипті автор зазначає якесь принагідне зауваження, доповнення, додаткову інформацію: *Р.С. Вчора ввечері написала я один нарис, і відошлю завтра де-небудь. Як приймуть німці, то дам Вам прочитати, а як ні – подеру* (До Осипа Маковея, с. 309). *Моя Галя і похресна доня Вашої матінки вийшла добре заміж, за українця і має синка, що зветься Ігор* (До Ольги Гаморак-Левицької, с. 632). Як бачимо, епістолярний дискурс фактографічно віддзеркалює як реальний стан внутрішнього світу автора, так і зовнішні умови його буття.

Стильова неповторність епістолярного дискурсу О. Кобилянської увиразнюється й

невербальною комунікацією. С. Богдан вважає типовими для епістолярного прощання такі моделі: 1) вербальна формула + гаптичні компоненти, найчастотнішими з-поміж яких є поцілунки, орієнтовані на одного, кількох, багатьох адресатів або адресатів узагальненого типу, рукостискання, обійми, характерні, зокрема, для родинного, рідше – товариського спілкування; 2) вербальна формула + кінема (поклони), властиві передусім для опосередкованої невербальної комунікації [3, с. 524]. Пор.: *Цілую тебе, пташко. Цілую море, і сонце, і руку твоєї доброї неньки* (До Христі Алчевської, с. 624). *Щиро цілую Вас в чоло і діточок Ваших, і стискаю руку, і прошу, щоб та рука також бралася за перо і писала образки з життя тих, помежи якими жие* (До Іванни Блажкевич, с. 642). *Кланяюсь Вашим шановним родичам! Сестричку цьомаю* (До Стефанії Садовської, с. 628). *Здоровлю щиро і кланяюсь панству* (До Іванни Побігущої, с. 631). *Цілую і стискаю Вас, а Вашому приятелєві (шанов[ному] мужєві) кланяюся красенько. Ваше мацьопочке поцьомайте і до свого серця скажіть собі при тім, що то від Кобилянської* (До Іванни Блажкевич, с. 650). *Цілую Вас і щиро стискаю Вашу приятельську руку. Вашому приятелєві кланяюся, а маленькій складаю поцілунок на „чоленьку”* (До Іванни Блажкевич, с. 655).

Авторські розділові знаки увиразнюють внутрішній емоційний стан письменниці, декодують спектр її почуттів, емоцій, вказують на незавершеність думки, схвильованість, напр.: *Згадуй мене ти, біла моя Мево, згадуй. Там над морем. Я так все хтіла бачити його ціле своє життя ... і бачу з жалем в душі, що ніколи не побачу* (До Христі Алчевської, с. 624). *Часом я би хтіла заглянути Вам в лице...* (До Осипа Маковєя, с. 412). *Коли Ваша мама боялася – бо всі матері бояться за свої діти, – то чого вона найбільше боялася?..* (До Осипа Маковєя, с. 490). *Може, зайдете, нім я поїду... зайдіть, зайдіть. Страх, як давно не були!!!* (До Осипа Маковєя, с. 492). Курсив, розрідження написаного увиразнює семантично вагомі лексеми (*Я не можу б і л ь ш е п и с а т и – все мені обридло* (До Петко Тодорова, с. 501).

Отже, комунікативні інтенції в епістолярному дискурсі Ольги Кобилянської репрезентують індивідуально-авторський тип мовленнєвої діяльності, відображають глибоко особистісні світовідчуття письменниці, її ціннісні орієнтири, розлогий пласт індивідуальних одкровень. Синтаксичні конструкції української мови (питальні та непитальні висловлення, вокативні та вставні синтаксеми, фразеологізовані кліше тощо) увиразнюють мовостиль Ольги Кобилянської, її емоційно-оцінний та інтелектуальний світ загалом.

Література

1. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики : [монографія] / Ф. С. Бацевич. – Львів : ПАІС, 2010. – 336 с.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : [підручник] / Ф. С. Бацевич. – К. : „Академія”, 2004. – 344 с.
3. Богдан С. Семантика прощання і її реалізація в епістолярних текстах Лесі Українки : невербальні компоненти / Світлана Богдан // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. – Чернівці : Рута, 2009. – Вип. 475 – 477: Слов’янська філологія. – С. 524 – 530.
4. Гундорова Т. *Femina melancholica* : Стаття і культура в гендерній утопії Ольги Кобилянської. – К. : Критика, 2002. – 574 с.
5. Дудик П. С. Стилїстика української мови : [навчальний посібник] / П. С. Дудик. – К. : Академія, 2005. – 368 с.
6. Кобилянська О. Твори : в 5 т. [упоряд., підготовка текстів та примітки канд. філол. наук Ф. Погребенника] / Ольга Кобилянська. – К. : Держ. в-цтво худ. л-ри, 1963. – Т. 5. – 768 с.
7. Крупа М. П. Лінгвістичний аналіз художнього тексту / М. П. Крупа. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2005. – 416 с.
8. Кубрякова Е. С. Язык и знание : На пути получения знаний о языке : Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира / Е. С. Кубрякова. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 560 с.
9. Кузьменко В. І. Словник літературознавчих термінів / В. І. Кузьменко. – К. : Український письменник, 1997. – 230 с.
10. Ленець К. В. Епістолярний стиль / К. В. Ленець // Українська мова : [енциклопедія / редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), М. П. Зяблюк та ін.]. – К. : Укр. енцикл., 2000. – С. 160.
11. Макаров М. Л. Основи теорії дискурсу / М. Л. Макаров. – М. : Гнозис, 2003. – 280 с.
12. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем’єр, 2008. – 332 с.
13. Радзівська Т. В. Текст як засіб комунікації / Т. В. Радзівська. – К. : Видавництво НАН України, 1998. – 194 с.
14. Шевель С. Епістолярний дискурс у системі комунікативних одиниць / Святослав Шевель // Вісник Прикарпатського університету : зб. наук. пр. – Івано-Франківськ, 2009. – С. 127 – 131.
15. Шевченко І. С. Когнітивно-прагматичні дослідження дискурсу / І. С. Шевченко // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен / [під заг. ред. І. С. Шевченко]. – Х. : Константа, 2005. – С. 105 – 117.